

več, kakor človek. Tudi nobene kontrole ni treba. Zapiravnica z vso pripravo tehta 8—16 kil.

Načrta pošiljati ne kaže. V kraje, iz katerih naročila dobim, pošljem izvedenca, da kraj ogleda, zapiše pripravne travnike, studence, potoke itd.

Pozimi se bodo zapiravnice po fabriško pripravile in zgodaj spomladi postavljale. Pri tej priložnosti se lahko kdo izučí, da bo v svojem kraju druge zapiravnice postavljali. Kdor želi zapiravnico v močilniku videti, naj kmalu do mene pride, ker na zimo bom zapiravnico iz močilnika vzela.

V Loki.

Š. Kosmač. *)

Obrtnijske novice.

* Iz mlečka (*Wolfsmilch*) narejeni gumi po novi iznajdbi Amerikanca Daniela Lamba varuje vsako volnato in svilno blago, usnje in papir tako trdno, da se ga nobena moča in tudi nobena najhujša kislina prijete ne more. Ker ta najdba utegne velike koristi biti, če se potrdi, zato gre ta novica sedaj po vseh časnikih. Z imenovanim mlečkovim gumijem navdano blago obdrži svojo barvo in v vsem ostane, kakor je bilo poprej. Neki gospod v sukno oblečen, ki je bila z tem gumijem navdana, s klobukom na glavi in z rokavicami na rokah se je postavil pod močen slap in vendar je ostal ves suh. Tudi najhujša tinta in najmočnejše kisline, kakor žveplena kislina itd., se niso prijete blaga, katero je bilo preparirano s tem gumijem.

O slobodnem ženitovanju.

Gospodom državnim poslancem v prevdarek.

Liberalno-ustavovorni dôbi se imajo ljudstva, in posebno ubogi kmet, poleg drugih nezgod in nebodigatrebov tudi to zahvaliti, da je postava, katera vsakemu dovoljuje ženiti se, v veljavo prišla. Tudi ta postava je med drugimi ena tistih, ki splošni gmotni položaj državljanov hudo šibi in brezštevilo občin dostikrat v veliko nesrečo spravlja.

Vse drugače bilo je to pred vpeljavo omenjene postave; takrat dajale so se ženitovanjske oglasnice samo takim, od katerih bilo je pričakovati, da, ako se jim družinica pomnoži in naraste, bodo jo tudi sami z vsem potrebnim preskrbovati mogli, a „nemaniči“ pa dovolitve od županstev se nadejati imeli niso — zakone sklepati.

In — kako je pa sedaj?

Da ima kak hlapčon ali pa morebiti tudi celó pohajač le toliko penězov, da more ženitovanjske oglasnice takso, oklice in pa poroko (zadnje dvoje prigodi se večkrat tudi celó na „puf“) plačati, pa hajd, oženimo se! Ako se takemu ženitovanju „nebodigatreba“ slučajno kako bolj zavedeno županstvo ustavlja, dobi slednjič na pritožbo od deželnega odbora morda celó pod kaznijo strogi zaukaz, ženinu beraču oglasnico napraviti in izročiti. Enakih slučajev je brezbrojno! — Dovoljenje primorano se izdá; poroka izvrši, v malo letih družinica naraste, živeti je ni s čem. Zakonca se v kako večje mesto s trebuhom za kruhom podasta, dokler sta krepka in zraven tudi delavna, še gre, pride pa bolezen med otroke ali celó med stariše, pomoči ni, išče si pri bolnišnicah zavetja, stroški narastejo dosti-

*) Bi li ne kazalo, da bi svojo iznajdbo pokazali ali poročali o njej v prihodnjem zboru družbe kmetijske 24. dne t. m. ter se v tej zadevi oglasili dan prej v pisarnici družbini?

Vred.

krat na stotine goldinarjev (zglede je dovolj), napravi se zapisnik o stroških za oskrbovanje, stranka ne more plačati, plačajte sorodniki, ako ti ne morejo, napravi se od županstva „ubožni list“, potem pa trpijo davkoplačevalci cele dežele, osobito dotičnega okraja in pa — domača občina. Kake so pa teh blagajnice gledé denarnega stanja, znano je najbolj onemu, ki ima z občinskimi zadevami opraviti.

Pripetí se čestokrat, da žena iz takega zakona možá preživi, kateremu v pomanjkanji prezgodaj moči opešajo, zapustí jej čvetero, petero, sedmero in še več otrók; kam ž njimi? Občina se napleta za denarno podporo vdovi in sirotam, občina pomagati ne more, in — slednjič se občini, v katero bil je mož dostojen, cela družina v preskrbitev na vrat zvalí, kar godí se posebno v ob deželnih mejah ležečih občinah, iz katerih največ takih ljudi v sosedno kronovino kruha iskat hodi. Ravno slobodne ženitve so prebivalstvu prav hud spodjedež občnega blagostanja. Da bi pač to res ne bilo! — Vsega premisleka in temeljitega pretresovanja vsestranskega vredna je ta „nepridiprav“ zadeva.

Ker se, kakor se oficijelno naznanja, snide državni zbor dne 29. t. m. na Dunaji, v katerem se ima tudi ženitovanjska postava pretresovati, oziroma nova predloga taiste na dnevni red priti, je nujna potreba, da se tu kaj pametnega in koristnega za celo državo v živelj obudi in spravi, ter se postava tako osnuje, da hode davkoplačevalce nepotrebnih plačevanj varovala.

Ako morebiti slobodno ženitovanje utegne ostati, naj se vsaj postavno določi, da bodo take stranke, ktere se kar na „dobri namen“ — na „roko“ ali „na hlače“ brez vsakega premoženja ženijo, tudi za prihodnje okoliščine gledé bolezni, stroškov za javne bolnišnice, za odgojo svojih otrok uže pred poroko same skrbeti morale. Osnujejo naj se posebne okrajne, še boljše deželne blagajnice, a to ne na račun davkoplačevalcev, kateri uže tako vsem davčnim potrebam več zadostovati ne morejo, nego temveč na račun takih ženinov in nevest, ki se kar tje v en dan — na roko poročajo. Določile naj bi se za take poleg navadnih taks, štole in drugih plačil o ženitvi, posebne takse do 100 goldinarjev, iz katerih bi se za njihove prihodnje okoliščine posebne blagajnice osnovale.

To bilo bi iz dveh obzirov velike važnosti: občine in davkoplačevalci bili bi posebnih stroškov obvarovani, a taki kompetenti sv. zakona bi se v svojem samskem stanu tudi štediti (šparati) navadili, kar bi gotovo tembolj tudi v zakonskem stanu skrbno nadaljevali. To je pa pod sedanjo dotično postavo ravno nasprotno. Ravno med temi ljudmi nahaja se navadno največ pijančevanja, kvartanja, lahkomišljenosti in zapravljanja ter tudi nemoraličnega življenja.

Vam pa, hrabri narodovi prijatelji, gospodje državni poslanci, to reč v pretres in vsestranski temeljiti prevdarek najtopleje priporočam, kajti moment odločitve za prihodnost v tem obziru je tukaj!

Da se vse dobro izteče, Bog pomozí!

Martinjvrhar. *)

Naravoznanske stvari.

Potres.

Sedaj, ko se je zvedel po svetu grozni zadnji potres, bode marsikdo vprašal: kaj pa prav za prav je

*) Razodela se je Vaša želja o S. in Z. gosp. M., ki pa dozdej ni še mogel nastopiti potovanja.

Vred.

*

potres in kako nastane? Na to dvojno vprašanje hočemo tu na kratko odgovoriti.

Potres imenuje se gibanje zemeljske površine. A to gibanje je jako različno. Včasih se zemlja kar navpič vzdiguje in hipoma pada. Pri tem kvišku odletujejo ulični kamni, ljudje, da, celo hiše odskakujejo. Tak potres zove se prestopajoči ali prenehajoči (sukcesorični) potres. — Drug način potresa je valovni potres. Ob tacem razširja se gibanje od enega kraja daleč na okrog; zemlja se maje kakor valovito morje. Tak potres bil je tudi sedanji zagrebški. — Tretji način potresa zove se vrtilni (rotatorični) potres. Pri tem stresne se zemlja tako, da se stvari na njej zavrté, — drevoredi, ki so prej bili ravni, postanejo krivi itd.

Pri potresu se pa ne giblje zmerom enak kos zemeljske površine. To gibanje je včasih jako razširjeno, včasih jako omejeno. Pri zadnjem velikem potresu 9. dne t. m. gibal se je ves vzhodni del Balkanskega polotoka, gibala se je Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Kranjska, Istra, Koroška, Štajarska, spodnja Avstrija in vzhodna Ogerska do srednje Donave. Lep kos zemlje! Še mnogo dalje razširil se je pa Lizabonski potres leta 1755. Treslo se je več ko 385.000 □ miriametrov (to je, površina štirikrat večja od Evrope). Takrat se ni le tresla vsa Evropa, tresla se je tudi severna Afrika, severna Amerika in vse severno atlantsko morje bilo je razburjeno.

Pri potresu sliši se tudi podzemeljsko šumenje in bučenje, katero je ob različnih prilikah različno. Vzroka temu še niso zasledili.

Potres trpi včasih le malo trenutkov (sekund), k večjemu malo, malo minut. A imamo tudi primere potresov, ki so dolgo trajali. Tako je strašen potres Kumanski l. 1766. trajal skoro 14 mesecev.

Kako da potresi nastajajo, še sedaj ni popolnem jasno. Največ izvedencev trdi, da potres nastaja v votlinah v zemeljski skorji ali pa pod njo. Take votline nastajajo pa iz različnih vzrokov. Nareja in izpira te votline posebno voda; vodno moč pa podpirajo različni plini (gazi) in med temi posebno ogljenec. V teh votlinah nabira se plin; ako pa se ga je nabralo toliko, da se več raztegniti ne more, s strašansko silo raznese in razruši zemeljsko plast. Tako nastane potres.

Skoro bi si upali trditi, da sedaj, ko je jel bljuvati Vezuv in so se tudi blizo Zagreba odprla majhna žrela, bode ponehal potres, kajti znano je, kedar so jeli bljuvati ognjeniki, da so ponehali potresi. Vezuv in Etna sta na priliko počivala l. 1772., a vsa Italija je hudo trpela od potresov; ko pa je jel l. 1778. bljuvati Vezuv, so potresi hipoma ponehali. Ravno tako so hudi potresi na Antilskih otocih l. 1797. koj ponehali, ko je jel bljuvati ognjenik na otoku Guadeloupi.

Š tem je tudi dokazano, da so potresi v zvezi z ognjeniki. A novejša izkušnja in preiskave bodo, upamo, to do trdnega dokazale.

Potresi imajo velik vpliv na studence, reke in morje. Studenci se skalé, včasih jamejo bolj hitro teči, včasih pa celo vsahnejo. Vrelec v českih Toplicah je na pr. po potresu Lizabonskem vsahnel, a čez nekaj časa jel je zopet silno močno bohotati. Bati se je tedaj sedaj za vrelce Hrvatske. Enake premembe so opazovali tudi pri rekah. Temza je leta 1188. popolnem prenehala teči, ker se je vsa voda zgubila v razpoke. Ravno tako zgodilo se je leta 1833. z reko Motalo na južnem Švedskem. Najstrašnejši so pa nasledki potresa ob morskih bregovih.

Potresi ne pretresavajo samo zemlje, oni potrešajo tudi morje. Topovi na ladijah odskakujejo in jadreniki se izdirajo. Ob bregu se na prvi potres morje vmakne in pade, kakor voda v posodi, kedar se nagne;

a pri družem potresu se morje zažene čez breg in vse poplavi, težke stavbe zanese daleč v suho zemljo ali pa jih vzame sabo v globino. Pri potresu l. 1692. na Jamaiki je morje vzdignilo težko vojno ladjo ter jo postavilo na novo streho neke hiše. Ravno tako je pri potresu leta 1846. pri mestu Callao na Peruvanskem morje zaneslo vse ladije iz luke celo uro hodá na suho zemljo.

Naj še naštejemo h koncu najhujše potrese. Prvi znameniti potres je razrušil l. 63. mesti Herkulanum in Pompeji, katera je 16 let pozneje zasul Vezuv. V obče je Italija mnogo trpela od potresov. Najhujši bil je 1783. v Siciliji; razrušenih je takrat bilo okoli 400 mest in vasi. Hud je bil tudi potres leta 1818. v Siciliji, ki je tudi poškodoval mnogo mest. Po drugi Evropi je manj potresov, če se ne oziramo na strašni potres Lizbonski leta 1755. *) Le Hrvatsko, Primorsko in Turško imajo večkrat potrese, kar izvira od mnogih votlin, s katerimi je preprežena kraška zemlja. A nobena dežela na svetu nima toliko in tako hudih potresov kakor južna Amerika. A če bi hoteli vse te te naštetih, bi se ta sestavek preveč razširil. Omenimo naj le hudega potresa na Peruvanskem, kateri je pokončal blizo 160.000 ljudi.

Sklenemo pa ta spis s prošnjo: Reši nas nesreč potresov, o Bog! J.

Ozir po svetu.

Rusija z ozirom na poljedelstvo.

Spisal Albert Jasenec.

Orjaška Rusija je med vsemi evropskimi državami najtanjše naseljena, vendar-le živi v njej po največjem brojenju okoli 100 milijonov prebivalcev, kateri se, ker je tu malo neoženjenih, hitro množé. Čez 100 različnih narodnih plemen, kateri v 40 jezikih govoré, je ruskemu žezlu pokornih; $\frac{4}{5}$ vsega naseljenja pripada vladajočemu, slavjanskemu narodu, ki celó v azijskih deželah 31 odstotkov zavzema.

Moč države upira se na evropsko Rusijo s 75 milijoni duš. Tu je pravoslavni Rusov, z malimi izjemami mejnih gubernij (v Finlandiji, Baltiških pokrajinah, v Litaviji, Polski in Besarabiji) po čislú mnogo več kot drugih plemen. Pravoslavni narod ruski razprostranil se je po Sibiriji, ter naselil se osobito po bregovih Oba, Jeniseja, Lene in Amura; vojskami sledil je čez Kavkaz ter razprostrl se v srednji Aziji. A čez široko morje v ameriške in avstralske planjave njega ne mika. Mila mu je rušinja očetnjave, od nje se on ločiti ne more. In ker ne manjka se mu zemlje domá, ni mu treba misliti na daljne, tuje kraje.

Od nekdanj radostno zavzemal se je miroljubivi in krotki Slovan s poljedelstvom, živinorejo in ribolovom. Krmilnica mu je mati zemlja, v njenem nedriju počiva mnogo bogatih, tudi prihodnosti prihra-

*) Ta potres opevate tudi dve narodni slovenski pesmi pod imenom „Lizbona potopljena“ v zbirki „Slovenske pesmi kranjskega naroda“. Naj par vrstic iz njih priobčimo našim čitateljem:

Kakšni strah mi je imelo
Le-to mesto Lisabon?
Vse se treslo, vkup letelo
Kraljev dvor in zlati tron,
V mest ljudje žalvat začnejo,
Ne vedo kam bežat teč.

: : : : : : : :

Tak ljudi je dvanajst tavžend
Se v zemljo vdrlo blo
In duhovnov devet tavžend
Vse kmal k večnosti je šlo.
Vse kamele, konji, voli,
V magacinih kar je blo,
V en minuti vse je doli
Prišlo kmalo pod zemljo.